

An Audience with Galen

Σπύρος Ρέτσας

Η ζωή του Γαληνού, η ασύγκριτη προσφορά του στην ιατρική επιστήμη και το κολοσσιαίο βιβλιογραφικό έργο του ήταν το θέμα ενός συμποσίου που διοργάνωσε η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία του Ηνωμένου Βασιλείου (HMS-UK, <http://www.hellenicmedicalsocietyuk.org>) στο Ελληνικό Κέντρο του Λονδίνου, στις 17 Μαΐου 2007. Η εκδήλωση έγινε με την ευγενή φροντίδα της εκπροσώπου του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού και πολιτιστικής συμβούλου της Ελληνικής Πρεσβείας στο Λονδίνο, δρος Βικτωρίας Σολομωνίδου, υπό την αιγίδα του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, στο πλαίσιο της σειράς εκδηλώσεων *Greece in Britain*.

Το εκλεκτό ακροατήριο υποδέχθηκε και προσφώνησε ο πρόεδρος της Εταιρείας δρ Κωνσταντίνος Αναγνωστόπουλος, ο οποίος ευχαρίστησε από τον βήματος τον γενικό γραμματέα της Εταιρείας δρα Δημήτριο Πάσχο για την ουσιαστική συμβολή του στη διοργάνωση του Συμποσίου.

Της συνεδριάσεως προήδρευσε ο διακεκριμένος ελληνοεπίτομος Paul Cartledge, καθηγητής της Ελληνικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, ο οποίος στα εισαγωγικά του σχόλια επεσήμανε τη σημαντική και εξαιρετικά ευπρόσδεκτη αυτή εκδήλωση της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας.

Η πρώτη ομιλήτρια, η Rebecca Flemming, λέκτορας Αρχαίας Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, αναφέρθηκε στη ζωή του Γαληνού, στις οικογενειακές του εμπειρίες κατά την παιδική και εφηβική του ηλικία και στα εκπαιδευτικά του ταξίδια από την Πέργαμο στα ιατρικά κέντρα της Σμύρνης και της Αλεξανδρείας μέχρι τη μακρόχρονη εγκατάστασή του στη Ρώμη, όπου διέπρεψε ως προσωπικός ιατρός στην αυτοκρατορική αυλή του Μάρκου Αυρηλίου. Η R. Flemming ανέλυσε επίσης το ευρύτερο κλίμα διανοητικής και τις επικρατούσες ιατρικές αντιλήψεις στην περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, συμμετοχος των οποίων ήταν ο Γαληνός. Δεν παρέλειψε ακόμη να αναφερθεί στις επικές αντιπαραθέσεις του Γαληνού με τις απόψεις άλλων ιατρών και στα ιδιαίτερα επικριτικά και καυστικά του σχόλια κατά του Λύκου, ανατόμου της αλεξανδρινής σχολής. Η προσφορά του Γαληνού, κατέληξε η Rebecca Flemming, έγκειται στην ακάματη και αδιάφορη αφοσίωσή του στην ανεύρεση της επιστημονικής αλήθειας.

Ο δρ Σπύρος Ρέτσας, παθολόγος-ογκολόγος και εταίρος της Βασιλικής Ιατρικής Εταιρείας του Λονδίνου, ανέλυσε συνοπτικά τα κύρια στοιχεία της γαληνικής ιατρικής. Όπως ανέφερε, αν ο Ιπποκράτης κληροδότησε στην ανθρωπότητα τις ρίζες μιας θεραπευτικής τέχνης απαλλαγμένης από θεοσοφία και δεισιδαιμονία, προικισμένης με την ισχύ του ορθολογισμού και της παρατήρησης και εμπλουτισμένης με ήθος, ο Γαληνός συμπληρώνει τα θεμέλια της ιατρικής ως κλινικής επιστήμης. Ο Γαληνός παρατηρεί, θέτει ερωτήματα, προσδιορίζει και καθορίζει τα πάντα με την απαρασάλευτη ακρίβεια του έγκυρου κλινικού επιστήμονα. Εξελίσσεται σε απaráμιλλο σχολιαστή του Ιπποκράτη, για τον οποίο τρέφει απεριόριστο θαυμασμό. Παράλληλα, συγκεντρώνει πληθώρα γνώσεων από ποικίλες πηγές, ιατρικές, φιλοσοφικές και άλλες, από τους συγχρόνους του και τους προγενεστέρους. Γράφει αποκλειστικά στην Ελληνική και εναντιώνεται στην παρείσφρηση στην ιατρική ορολογία λέξεων από «βαρβαρικές» (αλλότριες) γλώσσες. Οι σύγχρονοι του χλευάζουν το καταναγκαστικό πάθος του για προσδιοριστικούς ιατρικούς όρους. «Οι επικριτές μου», γράφει ο Γαληνός, «με κατηγορούν ότι δεν μπορώ να μι-

λήσω για το αριστερό αφτί πριν πρώτα το προσδιορίσω». Η σύγχρονη ιατρική ορολογία στις δυτικές ή μη γλώσσες οφείλεται κατά κύριο λόγο στον Γαληνό. Από την πλούσια βιβλιογραφία του των 500 περίπου διατριβών διασώζονται σήμερα σχεδόν οι μισές. Ο ομιλητής αναφέρθηκε στη διατριβή «Γαληνού περί οσφρήσεως οργάνου» και στο *Περί νεύρων ανατομής βιβλίον*, στο οποίο περιγράφονται οι εγκεφαλικές συζυγίες με λεπτομερή περιγραφή, μεταξύ άλλων, των οπτικών νεύρων, της διόφθαλμης όρασης και του ακουστικού νεύρου. Αναφέρθηκε επίσης στη γνώση του Γαληνού για τη μεταδοτικότητα της λύσσας από το σκύλο στον άνθρωπο καθώς και στις γνώσεις του Γαληνού για την ανατομία και τη φυσιολογία του καρδιαγγειακού συστήματος και του σφυγμού και στις βαθύτατες γνώσεις του για τη διάγνωση, την πρόγνωση, την παθολογία και τη θεραπεία του καρκίνου. Τέλος, έκλεισε την ομιλία του με την παρατήρηση ότι οι ανατομικές παρατηρήσεις του Γαληνού από αυτοψίες ζώων προανήγγειλαν τις θεωρίες του Δαρβίνου.

Στη συνέχεια, ο έφορος των Ρωμαίο-Βρετανικών Συλλογών στο Βρετανικό Μουσείο Ralph Jackson ανέπτυξε με πλούσιο εικονογραφικό υλικό το θέμα «Ιατρικά και χειρουργικά εργαλεία στην εποχή του Γαληνού».

Τα στοιχεία για την άσκηση της ιατρικής στη Ρωμαϊκή εποχή είναι ανεπαρκή, τόνισε ο Ralph Jackson. Εντούτοις, η θεραπευτική τέχνη φαίνεται να είχε πολλές μορφές, την ασκούσαν διάφοροι, εκ των οποίων μόνο ένα μικρό ποσοστό αποκλειστικά για βιοποριστικούς σκοπούς. Ο κοινότερος όρος για αυτούς είναι *medici*, αν και μερικοί αυτοαποκαλούνταν *ιατροί*. Σπάνια κατέστη δυνατόν να αναγνωρισθούν οι εγκαταστάσεις των *medici* / *ιατρών* ή να αναγνωρισθούν πλήρως τα ιατρικά και χειρουργικά τους σύνεργα. Ακόμη και στην Πομπηία και σε άλλους οικισμούς που κατακλύσθηκαν από την έκρηξη του Βεζούβιου το 79 μ.Χ., οι μαρτυρίες είναι σπάνια σαφείς. Στο Ρίμινι, όμως, στη βόρεια Ιταλία, μοναδικές συγκυρίες προφύλαξαν από την αποτέφρωση τα συντρίμια μιας καταστροφικής πυρκαϊάς της κατοικίας ενός ιατρού στο ρωμαϊκό Ariminum στα μέσα του 3ου αιώνα μ.Χ. Αυτά τα μοναδικά, πλούσια ευρήματα μάς παρέχουν πληθώρα νέων πληροφοριών για συγκεκριμένα ρωμαϊκά χειρουργικά εργαλεία και ρίχνουν πολύτιμο φως στη γενικότερη σύνθεση του εξοπλισμού των ρωμαίων χειρουργών δίνοντάς μας μια συναρπαστική αν και φευγαλέα εικόνα ενός ρωμαϊκού χειρουργείου. Αν και ο Γαληνός, συνέχισε ο Ralph Jackson, είχε ήδη πεθάνει πενήντα χρόνια πριν από την πυρκαϊά στο Ρίμινι, θα αναγνώριζε τα περισσότερα, αν όχι όλα, τα χειρουργικά αυτά εργαλεία διότι υπάρχουν ενδείξεις σημαντικής συνέχειας στην κατασκευή τους, καθώς επίσης και στη μακροβιότητα της χρήσεώς τους. Η συλλογή του Ρίμινι θα εκτιμηθεί σε σχέση με άλλα ιατρικά ευρήματα από οικισμούς και νεκροταφεία από όλη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, από τον 1ο ως τον 3ο αιώνα μ.Χ., για να καταδειχθεί το δυναμικό και ο χειρουργικός παρεμβατισμός στην εποχή του Γαληνού.

Μετά τη συναρπαστική ομιλία του Ralph Jackson, ακολούθησε γενική συζήτηση με το ακροατήριο. Συμπερασματικά, ο καθηγητής Paul Cartledge εξήρε το εύρος της εμπειρογνομοσύνης των ομιλητών σε ένα θέμα καθολικής και αύξουσας σημασίας και ευχαρίστησε τους οργανωτές της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας για την ενδιαφέρουσα αυτή πρωτοβουλία.

Το Συμπόσιο τίμησαν με την παρουσία τους ο λόρδος και η λαίδη Flowers, οι πρόεδροι, νυν και τέως, του τμήματος Ιστορίας της Ιατρικής της Βασιλικής Ιατρικής Εταιρείας, John Harcup και Ravi Kunzru, αντιστοίχως, και πολλοί άλλοι διακεκριμένοι ιστορικοί και επιστήμονες του ιατρικού κόσμου του Λονδίνου.

Το Συμπόσιο συγκλήθηκε με πρωτοβουλία του υπογράφοντος.